

Сезона 2015/2016

Петак, 3. јун 2016. године
Задужбина Илије М. Коларца у 20 часова

Циклус: За мегаломане

Диригент: **Данијел Рајскин**
Солиста: **Тарас Штонда**, бас

Програм:

М. Мусоргски: *Песме и плесови смрти*

Успаванка
Серенада
Трепак
Заповедник

Трајање: око 19 минута

**

Д. Шостакович: Симфонија бр. 7 оп. 60 (*Лењинград*)

Allegretto
Moderato (poco allegretto)
Adagio
Allegro non troppo

Трајање: око 69 минута

Концертмајстор: Мирослав Павловић

Руски уметници су вековима гајили велики афинитет према књижевности, како својих тако и иностраних писаца. Због тога је вокална музика представљала врхунац уметности спајајући речи и музику, док њени жанрови, соло-песма и опера, заузимају значајан део руске музичке баштине. За разлику од опере у којој главну карактеристику представља интегрисање музичког и драмског елемента, у вокалној лирици доминира мали интимни тренутак оживљен музиком.

Средином 70-их година XIX века Модест Мусоргски (1839-1881) је компоновао *Песме и плесове смрти*, циклус песама за дубоки глас и клавир на стихове Арсенија Голенишчева Кутузова. Првобитан редослед песама се разликује од данашњег. Данас се овај циклус песама сматра ремек делом у жанру *лида*, а међу

најупечатљивијим интерпретаторима су Николај Ђауров, Борис Христов, Феручо Фурлането, Пата Бурчуладзе, али и Бригита Фасбендер, Ирина Архипова, Дмитриј Хворостовски и Олга Боролина.

Деценијама након настанка, песме су пружале простор за инвенцију на плану оркестрације, те су свој допринос делу дали и Глазунов и Римски Корсаков (1882), Шостакович, Денисов, Ласкано, Раскатов и Брајнер. Вечерас је пред публиком Шостаковичева оркестарска верзија настала 1962. године за Гаљину Вишњевску, која је касније адаптирана за бас, као и за баритон. Сматрајући да је овај циклус песама прекратак, Шостакович је компоновао Четрнаесту симфонију за сопран, бас и камерни оркестар, са истом инспирацијом.

Смрт као тема сваке од песама заокружује циклус у низу од најлирскије до најдрамскије песме - смрт детета, смрт у младалачком љубавном заносу, смрт у пијанству и смрт на бојишту. У првој песми, *Успаванци*, уморна мајка љуља болесно дете у колевци, када се појављује приказа смрти која преузима дете и успављује га у вечни сан. *Серенада* доноси слику болесне девојке којој кроз прозор смрт као витез пева љубавну песму описујући њену лепоту, док је на крају не одведе. *Трепак*, руска народна игра, је оквир за трећу песму у којој се драмска радња убрзава. Пијанац на улици падне у снег, а смрт му се приказује позивајући га на плес. На ритмичкој подлози руске народне игре се понавља напев *Dies irae*, традиционални мотив смрти. Смрзавајући се, он машта о сунчаним пољима, са чијом сликом се завршава песма. Драматуршки врхунац је у песми *Заповедник* која описује војника на бојном пољу после битке. Он је једини преживели, који у последњем поздраву позива погинуле са обе стране да се помире и заједно парадирaju.

Седма симфонија Дмитрија Шостаковича (1906-1975) једна је од највеличанственијих дела симфонијске литературе. Поред изузетно великог оркестарског апарата, и по трајању дела од преко једног сата она спада у ред сличних остварења Малера и Брукнера. Централни део симфоније, први став, настао је између 1939. и 1941. године, пре познате 900-дневне опсаде Лењинграда. Због значаја тог историјски важног догађаја, првобитна посвета Лењину је промењена у посвету том граду. Данас се сматра симболом борбе против нацизма и тоталитаризма и популарна је на Истоку, као и на Западу. Лењинградска премијера се одиграла у сред окупираног града августа 1942. године, иако је први пут изведена у Москви у априлу исте године. Затим ју је у јуну извела Лондонска филхармонија на лондонском Промсу, а у јулу Њујоршка филхармонија са Тосканинијем. Лењинградско извођење је било посебно организовано. Партитура је допремљена авионом, а пошто је већина музичара оркестра Лењинградског радио оркестра преминула од глади или у борбама, замењени су музичарима који су привремено повучени са фронта.

Формална шема симфоније је стандардно конципирана. После уводног дела пуног живота, ритам добоша најављује ратну атмосферу са *темом зла*, веома блиско асоцирајући на Равелов *Болеро*. Њој се придружује соло флаута, а затим се војнички поклич постепено разбуктава у свим оркестарским снагама. Музика коју је

Шостакович сматрао важнијом од ње је завршетак става као величанствени погребни марш, реквијем или жал за страдалима са лирским солом фагота. И поред алузије на мрачне непријатељске нацистичке силе, тема има сатирични призив ругања Стаљиновом режиму. Други став који спаја скерцо и лирски интермецо је композитор започео са почетком окупације града и завршио у рекордном року од две недеље, желећи да покаже да је живот у тој ситуацији и те како могућ. Првог дана октобра је Шостакович евакуисан из Лењинграда, где је у изгнанству написао остатак симфоније „у једном даху“. Трећи став сличне идеје као други грађен је у троделној форми са средњим бржим одсеком у којем наилазимо на реминисценцију првог става. Финале које је у нацрту било названо *Победа* нема радостан карактер, с обзиром да је рат и даље трајао, већ доноси наду у коначну победу која тек треба да уследи.

Даница Максимовић